

ÂŞIK VEYSEL'İN MEVLÂNÂ VE HACI BEKTAŞ'A YAZDIĞI İKİ ŞİİRİ BAĞLAMINDA TÜRBE ZİYARETİ MAUSOLEUM VISITATION IN THE CONTEXT OF TWO POEMS WRITTEN BY ÂŞIK VEYSEL TO MEVLÂNÂ AND HACI BEKTAŞ

OĞUZHAN AYDIN*

Sorumlu Yazar

Öz

Anadolu'nun tarihinde, insanların mekânlarla kurduğu ilişki önemli bir rol oynamıştır. Kutsal kabul edilen mekânları ziyaret eden kimseler, ruhi bakımdan rahatladıkları gibi o coğrafyanın havasını teneffüs ederek, türbenin mekâna kattığı değeri idrak ederler. Anadolu'nun İslam'la tanışmasında ve necip Türk milletinin bölgeyi ihya etmesinde, gazi erenlerin ve Ahi pirlere ile tasavvuf önderlerinin rolü büyüktür. Mevlânâ ve Hacı Bektaş Veli gibi öncü rehberler, bu toprakları irfanla mayalamış ve insanlara rehberlik etmişlerdir. Halk, bu zatların medfun bulunduğu mekân ve makamlara ziyaretlerde bulunarak vefa ve minnet borçlarını ödemeye çalışır. Türbeler, yatırlar ve ziyaret yerleri, Anadolu halkı için kutsal mekânlar haline gelmiştir. İnsanlar, bu mekânlara giderek dualar ederler ve Allah'a kurbanlar adarlar. Âşıklar ve şairler duyguların tercümanı olduğu için, bu türbelere ziyaretleri şiirlerinde dillendirmişlerdir. Âşık Veysel'in makalemize konu olan iki şiiri, bu kutsal mekânların ve orada medfun bulunan zatların önemini vurgular. Mevlânâ'nın Allah'a olan derin muhabbeti ve ilahi aşkı, onun insanların gönlüne taht kurmasına vesile olmuştur. Hacı Bektaş türbesi de duaların yapıldığı, adakların adandığı ve çeşitli ritüellerin icra edildiği bir ziyaretgâhtir. Çalışmamız, Âşık Veysel'in bağlı bulunduğu Bektaşî geleneğin de bazı örneklerini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili ve Edebiyatı, Mevlânâ, Hacı Bektaş Veli, Âşık Veysel, Şiir, Alevî-Bektaşî, Ziyaret.

Abstract:

In the history of Anatolia, people's relationship with places has played an important role. People who visit places that are considered sacred not only relax spiritually, but also inhale the air of that geography and realize the value that the tomb adds to the place. In the introduction of Islam to Anatolia and the revitalization of the region by the Turkish nation, the role of veteran heroes, Ahi leaders and Sufi leaders is great. Pioneering guides such as Mevlana and Hacı Bektaş Veli fermented these lands with wisdom and guided people. The people try to pay their debt of loyalty and gratitude by visiting the places and authorities where these people are buried. Tombs, mansions, and places of pilgrimage have become sacred places for the people of Anatolia. People go to these places to pray and offer sacrifices to God. Since minstrels and poets are the interpreters of emotions, they have expressed the visits to these shrines in their poems. Âşık Veysel's two poems, which are the subject of this article, emphasize the importance of these holy places and the dignitaries buried there. Mevlânâ's deep affection for Allah and his divine love led him to establish a throne in people's hearts. Hacı Bektaş tomb is also a place of pilgrimage where prayers are made, offerings are made, and various rituals are performed. Our study also includes some examples of the Bektashi tradition to which Âşık Veysel belonged.

Keywords: Turkish Language and Literature, Mevlânâ, Hacı Bektaş Veli, Âşık Veysel, Poetry, Alevî-Bektaşî, Visit.

Araştırma Makalesi / Künye: AYDIN, Oğuzhan. "Âşık Veysel'in Mevlânâ ve Hacı Bektaş'a Yazdığı İki Şiiri Bağlamında Türbe Ziyareti". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 109 (Mart 2024), 219-232. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1437274>.

* Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, E-mail: oaydin@ybu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0034-1396.

Giriş

İnsanlık tarihinin önem verdiği hususlardan biri, mekân kavramıdır. İnsanın, mekânla kurduğu irtibat sonucunda o mekândan etkilenmesi veya onu zihninde anlamlı kılarak mekâmı etkilemesi tabiatı gereğidir. Kişi, bir mekânda iç dünyasında kendini aşkın bir varlığa daha yakın hissettiğinde, dini duyguları daha etkin hayatında anlamlandırır, o mekân diğerlerinden farklı bir nitelik kazanır. Bazı kutsallık atfedilen mekânlar, insanlarda ruhsal bir rahatlama ve soludukları coğrafyanın önemini araştırma etkisi oluşturur.

Türbelerin, yatırların ve bazı mezarların ziyaretindeki bazı ritüeller, çeşitli dinlerde ortak olan, kutsal arama ve ondan yardım bekleme duygusuna dayanan uygulamalardır. Tarihin bütün devirlerinde farklı medeniyetlerin hüküm sürdüğü Anadolu'nun İslamlaşmasında, alplerin, erenlerin, velilerin ve Ahi şeyhlerinin önemli rolü olmuştur. Bu ulu şahsiyetler, Anadolu'yu fethetmiş ve vatan haline getirmişlerdir. Mevlânâ (ö. 672/1273) ve Hacı Bektaş Velî (ö. 669/1271) gibi büyük şahsiyetler, bu topraklara irfan mayasını çalmış, gönüllere manevi etkilerde bulunmuş ve insanlara rehberlik etmişlerdir. Halk, bu ermiş zatların makam ve mekânlarına ziyaretlerde bulunarak vefa ve minnet borçlarını ödemeye çalışır. Ziyaret kavramı, bir eylemi ifade eder ve bu eylemi gerçekleştiren öğeler suje (ziyaret edenler) ve obje (ziyaret edilen mekân veya türbe) olarak ortaya çıkar (Yılmaz, 2016, 532).

Dinimiz ve geleneklerimizde, büyüklerimize olan hürmet ve muhabbet her zaman öncelikli bir değer olmuştur. Özellikle keramet sahibi, olağanüstü yeteneklere sahip kişilere duyulan inanç ve sevgi, toplumumuzda özel bir önem taşır. Bu müstesna kişilerin vefat etmelerinin ardından inşa edilen türbeler, yatırlar ve ziyaret yerleri, insanlar için kutsal mekânlar haline gelmiştir. Anadolu insanı, asırlardır bu ulu kişilere derin bir saygı ve muhabbet beslemiş, onların mezarlarını mübarek bir yer olarak kabul etmiştir. Türbeler, yatırlar ve ziyaret yerleri, Anadolu halkı için büyük bir anlam taşır. İnsanlar, bu kutsal mekânlara giderek dualar ederler ve Allah'a kurbanlar adarlar. Duaları kabul olduğunda, bu mekânlara gelip adaklarını yerine getirme geleneği devam eder. Ayrıca, dualarının kabul olması için farklı uygulamalar ve ritüeller de gerçekleştirirler. Bu türbeler, yatırlar ve ziyaret yerleri çevresindeki uygulamalar yıllarca sürmüş ve günümüze kadar da ulaşmıştır (Çotulay, 2020, 149).

Âşık Veysel (ö. 1973)'in, Konya'da bulunan, saygın bir mekân olan, yıllardır Anadolu halkının ziyaret ettiği Mevlânâ Türbesi ile Nevşehir Hacıbektaş ilçesinde bulunan Hacı Bektaş Velî'nin kabrinin bulunduğu mekânı ziyareti esnasında yazdığı iki şiir bu makalenin konusunu teşkil etmektedir. Özellikle Hacı Bektaş Velî türbesi; halkın adaklar adadığı ve çeşitli ritüeller gerçekleştirdiği bir ziyaretgâhtır. Çalışmamızda, Âşık Veysel'in bağlı bulunduğu Bektaşî yolu ve türbe çevresinde gerçekleştirilen uygulamalardan bazı örnekleri de kapsamaktadır. Âşık Veysel'in doğup büyüdüğü çevre ve üzerinde etkisi olan âşıklar, Emlek yöresinin Alevî-Bektaşî geleneğinin mensuplarıdır. Bu ocaklardan gönül eğitimi almıştır (Coşkun, 2020, 528).

1. İslam Dinine Göre Kabir Ziyaretinin Usulü

Türbe ve mezar ziyaretleri, insanlara ölümü hatırlatarak tefekküre sevk etme, dünyanın geçiciliğini ve ebediyetin önemini hatırlatma, dünya hırsını azaltma ve ahiret bilinciyle yaşamaya yönlendirme amacıyla tavsiye edilmiştir. İslam öncesi dönemde Arap Yarımadası'nda kabirlere tapılıyor ve putlara secde ediliyordu. İslam'ın ilk yıllarında, bu cahiliye adetlerini ortadan kaldırmak amacıyla kabir ziyaretlerine tahdit konulmuştur. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), insanlar İslam'ı anlamadan ve

ahiret bilinci oluşmadan önce kabir ziyaretini yasaklamıştır. Ancak, İslam'ın temel öğretileri benimsendikten ve cahiliye adetlerinden vazgeçildikten sonra, Sevgili Peygamberimiz mü'minlerin kabirleri ziyaret etmesine müsaade buyurmuş hatta teşvik etmiş ve *"Bu, dünya bağıdır, ahireti hatırlatır."* (Canan, 1993, 17/135) diyerek bu yasağı kaldırmıştır.

Tarih boyunca, toplumlar tarafından ulu kabul edilen kişilerin mezarlarını ziyaret etmek, insanlar arasında kökleşmiş bir gelenek haline gelmiştir. Özellikle Anadolu halkı, büyük saygı duydukları kişilerin mezarlarını ziyaret ederek, Allah'a yönelmiş, dileklerde bulunmuş ve yaptıkları duaların kabul olduğuna inanmışlardır. Bu isteklerini gerçekleştirmek amacıyla çeşitli ritüeller icra etmişlerdir. Toplumu oluşturan temel yapı, o topluma ait gelenekler, görenekler ve inanç unsurudur. Bu gelenekler ve görenekler, insanların inanç sistemlerinin önemli bir parçasını oluşturur (Çotulay, 2020, 150).

Anadolu halkı arasında, insanların dilek türüne bağlı olarak farklı yatırların himmetine sığınıldığı ifade edilmektedir. Halkın Müslümanlığı, günümüzde bile dua ederken çeşitli ulu kişilerin isimlerini anma eğilimini sürdürmektedir. Ziyaret edilen yatırların yanı sıra dua metinlerinde bu manevi şahsiyetlerin isimlerinin zikredilmesi, maddi ve manevi çeşitli sebeplerle onlardan güç alınmak istendiğini gösterir (Kük, 2021, 26).

2. Anadolu'da Türbe Ziyareti

Toplum tarafından saygı gören ve Yüce Yaratıcı tarafından sevilen, dünyasını değiştirmiş kişilerin vasıtasıyla Tanrı ile birey arasında yakınlık kurulan ve kutlu olarak kabul edilen mekânlara türbe denir. İnsanlar genellikle geçiş dönemlerinde veya önemli olayların öncesinde bu mekânları ziyaret ederler. Türbe ziyaretlerinin amacı sağlık, huzur, bereket, iş bulma, çocuk sahibi olma, güvenlik, kötülükten korunma, kötü alışkanlıklardan kurtulma, dileklerin gerçekleşmesi, başarı elde etme, maddi ve manevi refaha kavuşma, küslükleri sona erdirmeye gibi birçok niyete mebnidir. Türk toplumundaki türbe kültürü, Anadolu'nun yerleşim alanı haline gelmesinden itibaren toplumun bu topraklara duygusal bir bağ geliştirmesinin dini bir yansımasıdır. Camiler gibi, türbeler de Türkiye'nin hafıza mekânlarıdır. Bu mekânlar aracılığıyla Türk toplumu tarihine tanıklık eder, geçmişi canlandırır ve anlamlandırır. İnsanlar bu mekânlar sayesinde süreklilik duygusu yaşarlar; geçmişle şimdiki zaman arasında bağ kurarlar. Tasavvuf çevrelerinde uluların ruhaniyetlerini vesile edinme uygulaması, tarikatların 12. yüzyıldan sonra oluşmaya başladığı dönemde ortaya çıkmış ve zamanla yaygınlaşmıştır. Ayrıca, İslam dininin tasavvuf yoluyla benimsenmesi de bu uygulamanın yayılmasını kolaylaştırmıştır. Türk toplumunda türbelere olan ilgiyi destekleyen bir diğer etken de İslam inancında bedenlerin fani, ancak ruhların kalıcı olduğuna dair inançtır.

1925 yılında kanunla Tekke, Zaviye ve Türbelerin kapatılması; bilimsel, ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmelere rağmen, türbelere olan ilgiyi azalmamıştır. Türbeler, değişen yaşam koşullarında bile insanların manevi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Türk toplumu için türbe, tapınma yeri değil, Allah tarafından sevilen kişilerin ruhunu aracı kılma veya sadece ziyaret etme amacı taşır. Türbelerin bulunduğu fiziksel alanın manevi koruyucuları olduğuna dair inanç da türbelere olan ilgiyi sürdüren etkenlerden biridir. Örneğin, İstanbul Boğazı'nın koruyucuları olarak Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628), Yahya Efendi (ö. 978/1571), Yûşâ Hazretleri ve Telli Baba türbeleri bilinir. Hacı Bayram Veli (ö. 833/1430)'nin Ankara'nın, Seyyid Burhaneddin (ö.

639/1241)'in Kayseri'nin, Hacı Bektaş Veli'nin Nevşehir'in, Mevlânâ'nın Konya'nın Şeyh Hamid-i Veli (ö. 815/1412)'nin Malatya'nın manevi koruyucuları olduğuna inanılır. Bu nedenlerle, türbe ziyaretleri devam etmektedir (Baysal, 2023, 81).

3. Mevlânâ Türbesi'ni Ziyaret

Mevlâna Türbesini ziyarette ve diğer türbelerin ziyaretlerinde belirli adab ve erkân bulunmaktadır. Ziyaret öncesinde abdest alınıp iki rekât namaz kılınmalı, sonra ziyaret edilecek zâtın ruhuna dua edilmelidir. Kabir ziyaretlerinde Fatıha sûresi, Mülk ve Nebe sureleri, zaman genişse Yasin sûresi ile İhlâs, Felak ve Nas sûreleri de okunabilir. İslam dini mezarlık alanlarının temiz, kabirlerin de gayet sade, gösterişsiz ve tabii hale yakın olarak mütevazı bir şekilde tanzim edilmesini esas kabul eder. Zaman içinde kabir ziyaretlerinin yanlış anlaşılması ve bazı cahiliye adetlerinin tekrar ortaya çıkmasıyla, türbelerde yanlış davranışlar sergilenmeye başlanmıştır. Mum yakma, bez bağlama, dilekler için resim çizme gibi İslam'a uygun olmayan uygulamalardan kaçınılmalıdır. Türbe ziyaretlerinde Allah'a yapılan duaların samimiyetle yapılması önemlidir. Dua, kişinin kalbindeki samimiyetle Allah'a yönelmesi ölçüsünde makbul olur. Türbeler, sadece Allah'a yakınlaşma ve samimi dualar için bir vesile olarak kabul edilmelidir (Yılmaz, 2009, 15-16).

Kutsal kabul edilen türbelerde çeşitli ritüel davranışlar sergilenmektedir. Genellikle türbeler, perşembe ve cuma günleri, kandil günleri, arife ve bayram günleri ziyaret edilir, ancak mevsim veya türbenin bulunduğu yer gibi faktörlere göre bu durum değişebilir. Örneğin, şehir merkezinde bulunan bir türbe, cumartesi veya pazar günleri daha fazla ziyaretçi çekebilir. Türbe ziyaretlerinde belirli adımlar izlenir: Türbeye girerken başörtüsü takmak, sağ ayakla içeri girmek, eşığe basmamak, türbeden yüzü dönük çıkmamak gibi. Ayrıca, sessiz olmak, aşırı davranışlardan kaçınmak ve genellikle gül kokusu sürünmek gibi adetler vardır. Türbenin içinde veya avlusunda bir mescit varsa, vakit namazını kılmak veya iki rekât namaz kılmak da yaygındır. Ayrıca, türbedeki ulu kişiler için veya kişinin isteğine göre dua etmek de sıkça yapılır. Türbelerde kurban kesmek de bir ritüel olabilir, ancak günümüzde Mevlânâ Türbesi başta olmak üzere bazı türbelerde bu uygulama gerçekleştirilmemektedir. Bunun yerine, adak niteliğinde türbede lokum, şeker gibi yiyecekler dağıtılmaktadır. Mevlânâ Türbesi'nde görülen ritüeller arasında, bez bağlama, mum yakma, türbe etrafında üç, beş, yedi defa dönme, uyuma veya türbeye kişisel eşya bırakma gibi hurafe adımlar yer almamaktadır (Baysal, 2023, 82).

3.1. Âşık Veysel'in Mevlânâ'yı Ziyaret Şiiri

Mevlânâ'yı Ziyaret
Ziyaretim Mevlânâ'yı
Kabul et Allah aşkına
Bu fakiri divaneyi
Kabul et Allah aşkına
Eşiğine yüzüm sürem
El bağlayıp divan duram
Büyük lütfun eyle kerem
Kabul et Allah aşkına
Mevlânâ Mevlâ'nın kulu
Doğru hakka gider yolu
Deryası irahmet dolu

Kabul et Allah aşkına
Yalvarırım akşam sabah
Kul olanda olur günah
Merhamet et halime bak
Affeyle Allah aşkına
Sana sundum arzuhalim
Size ayan benim halim
İrahmeti bol sultanım
Kabul et Allah aşkına
Veysel adım budalayım
Size yalvarırım daim
Türk oğluyum Türk'tür soyum
Kabul et Allah aşkına (Bâkiler, 1989,168)

Veysel'in şiirinin her dörtlüğünde özenle tekrar ettiği “*Kabul et Allah aşkına*” ifadesi ilahi huzura bir muhabbetname sunumu gibidir.

Aşk, terim olarak sevginin ileri dereceye ulaşmış boyutudur. Maddi ve manevi olmak üzere iki temel aşk türü vardır. Maddi aşk, dünyevi zevklere yönelik arzudur; manevi aşk ise Allah’a duyulan sevgi ve muhabbettir. Aşkın gerçek kaynağı, aslında Hakk’a, yani Allah’a duyulan aşktır (Cebecioğlu, 2014, 54-55).

Mutasavvıfların perspektifine göre, aşk evrenin canıdır. Evrendeki her şey, aşkla meydana gelmiş ve aşkla varlığını sürdürmektedir. İbn Arabî (ö. 638/1240), aşkın çeşitlerini incelediğinde, aşkı “rûhânî sevgi” olarak tanımlar. Bu sevgi, sadece yaratıcıya duyulan sevgi için var olan her şeyi içerir. Âşğın kendi isteklerini aşarak, mâşuğun iradesine boyun eğdiğini ve bu şekilde O’na teslim olduğunu ifade eder. İbn Arabî, güzellik adına görünen her şeyin mâşuktan türediğini ve âşık ile mâşuğun aslında bir olduğunu vurgular, bu da Vahdet-i vücûd anlayışının bir yansımasıdır (Alhan, 2023, 65-66).

Mevlânâ Celaleddin-i Rumî’nin ifade ettiği mistik estetikte, daima aşkın üstünlüğü vurgulanmıştır. Mevlânâ’nın şiirlerinde gökyüzündeki gezegenlerin dönüşünü aşka bağladığı bilinmektedir. Aşkın kaynağından biri olan güzellik kavramı, Mevlânâ’ya göre Allah’ın sonsuz güzelliğine işaret etmektedir. Çünkü Allah, kendi varlığının en güzel isimlerine sahiptir. O’nun güzellikleri sonsuzdur ve ebedidir. Diğer tüm sevilen varlıklar ise ölümlüdür. Bu nedenle, kalplerin gerçek huzura ve tatmine ancak Allah’ı anmak ve hatırlamakla ulaşabileceğine inanılır. İnsan, dünyevi ayrılıkların getirdiği hüznü yaşar. Ancak ilahi aşk, insan ile Allah arasındaki bu ayrılığı ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu yüzden Mevlânâ, eserlerinde sık sık aşktan bahsederek, ayrılık acısından yakını (Yargıcı, 2007, 111).

Aşkın gerçek sahibi Allah’tır, ancak bu aşkın yansımaları erkek ve dişi arasında da bulunabilir. Allah’a duyulan aşkın özü ise mükemmeldir ve her türlü eksiklikten münezzehtir. Zâhirde ortaya çıkan diğer aşklar zamanla kaybolabilir ve unutulabilir, ancak Allah’a duyulan aşkın özü asla yok olmaz. Aşk meydana geldiğinde, çokluk birliğe döner ve Allah’ın güzelliğini görmek amacıyla ortaya çıkarılan aşk, sen ve beni birleştirir. Bu, çokluktan başlayan her şeyin aslına dönerek Allah’ta birleştiği bir süreçtir. Mevlânâ, aşk kavramını tasavvuf boyutunda ele alarak odak noktasını ilahi aşka yönlendirmiştir. İnsanın Allah ile olan birliğinin aşk aracılığıyla gerçekleşeceğini vurgulamıştır. Mevlânâ, aşkın Allah’ın özünden gelen bir özellik olduğunu savunur ve insanın mecazi aşk üzerinden bile hakiki aşka ulaşabileceğini ifade eder. Hakiki aşkın

kâmil bir mertebe kazandığını ve buradan tüm evrene yayılarak güzellikte durduğunu belirtir. Aşk mertebesinde olan kişi, artık sadece Hak adına yaşar ve hareket eder, birliği ve varlığıyla tüm evrene aşkla bakar (Gölpınarlı, 2014, 45-46).

Beşinci dörtlükte “*Sana sundum arzuhalim*” derken sanki huzuruna arz ettiği hususu yüce kata ulaştırması için vesile talebinde bulunmaktadır.

Teveşül, sözlük anmalı itibariyle yaklaşmayı, sarılmayı, başvurmayı, sebep aramayı kasıt için kullanılır. Ayrıca maksada ulaşabilmek için bir şeyi vasıta kılmak anlamlarını içerir. Dini terim olarak teveşül; insanın bir istediğinin, işinin veya arzusunun yerine gelebilmesi maksadıyla ilmî, amelî, ahlakî yönden gayret etmesini veya bazı kimselere teveşül eyleyerek aracı kılmasını ifade eder (Karaman, 2006, 659).

Bir ayette şöyle buyrulur: “*Ey iman edenler! Allah’tan korkun, O’na yaklaşılmaya yol (vesile) arayın ve O’nun yolunda çaba harcayın ki kurtuluşa eresiniz*” (Maide, 5/35). İnanç sahipleri, bu ayette geçen “vesile” kapsamında, Allah’a daha yakın olduklarına kanaat getirdikleri, muhabbet duyup saygı ve sevgi besledikleri büyük zat-ı muhteremlerin türbelerini ziyaret etmekle, bu mekânların vesilesiyle Allah’a yaklaşabileceklerine inanmışlardır. Bu nedenle, bu tür mekânlar, insanlarımız tarafından ziyaret edilen ve saygı gösterilen yerler haline gelmiştir.

Son dörtlükteki “*Türk oğluyum Türk’tür soyum*” vurgusu gayet dikkat çekici olduğu için izah etmekte fayda vardır. Mevlânâ “Türk sağ oldukça mutlaka kendisine bir otağ bulur, hele Hak kapısının azizi olursa.” (Köroğlu, 2014, 41) diyor.

Tarih boyunca, “Türk” kelimesine çeşitli anlamlar yüklenmiştir ve bu anlamlandırmalar Gök Türk devrine değin uzanmaktadır. Örneğin, Gök Türk dönemine ait Çin kaynaklarından biri olan Sui-Şu’ya göre, “Tu-kie” kelimesi Türk dilinde miğfer demektir. Türklerin, bu ismi Altay sınırları içinde yakın buldukları dağın miğfer şeklinde olmasından almaları muhtemeldir. Farsça “targ” ve bazı lehçelerdeki “tulga”, “tolga”, “dugulga”, “duluga”, “dulga” gibi kelimelerle de Türk kelimesi “miğfer” anlamına gelmiş olabilir. Bu adlandırmanın, Türklerin silah imalinde tanınmış olmaları ve yaptıkları demir başlıkları ya da miğferleri başlarında taşımaları nedeniyle ortaya çıktığı iddia edilmiştir. Yecüc ve Mecüc, Hz. Nuh’un soyundan gelen Yafes’in torunlarıdır (Erdoğan vd., 2021, 40). Ayrıca, İslam kaynaklarında Türklerin Yecüc-Mecüc seddinin arkasında “terk edilmiş” bulunmalarından dolayı bu adı aldıkları belirtilmiştir. Nuh’un oğlu Yafes’e ait arazinin “Türk diyarı” olarak adlandırılmasının nedeni, bu bölgenin insan olmaksızın “terk edilmiş” durumda bulunması olarak açıklanmıştır. Buna ek olarak, 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud’un İslam kaynaklarına dayanarak Türk adının Nuh’un oğlunun adı olduğunu belirttiği ifade edilmektedir. Tanrı’nın bu adı Nuh’un oğlu Türk’ün soyundan gelenlere verdiği vurgulanmaktadır. “Türk” kelimesinin bir kişiyi değil, o kişinin soyundan gelenleri kast ettiği ve bu adın Tanrı tarafından “olgunluk çağı” anlamına geldiği ifade edilmektedir (Durmuş, 2017, 40).

Ziya Gökalp (ö. 1924)’e göre ise “Türk” kelimesi “törelî” yani “adaletli, gelenekli” anlamına gelir. Gökalp, *Türk Töresi* adlı eserinde bu konuyu daha temkinli bir şekilde analiz eder. Töre kelimesinin Türk kelimesiyle aynı kökten geldiğini belirten Gökalp, Türk kelimesinin “Törelî” veya “töresi olan-töre sahibi” anlamına gelebileceğini savunur (Ergun, 2014, 36).

Türklerin tarihsel kimliği, özellikle Müslüman olma süreci üzerinden belirlenmiştir. Bu süreç, Türklerin tanınması ve tanımlanmasında kullanılan birçok unsuru değiştirmiş, ortadan kaldırmış veya yeni unsurların tanınma ve tanımlama sürecine dâhil olmasına

sebebe olmuştur. Bu tarihsel evrim, Türklerin kimliğinin önemli bir parçasını oluşturur. İslamlaşma süreci, Türklerin önceki kimlik unsurlarını dönüştürerek, onları İslam medeniyetiyle bütünleştirmiştir. Bu dönüşüm, dil, kültür, siyaset ve diğer pek çok alanda etkili olmuş, Türklerin kimlik yapısını şekillendirmiştir. Osmanlı dönemi, İslami kodları bünyesinde barındırmanın yanı sıra, çok sayıda ve farklı etnik yapının bir arada varlığını sürdürdüğü bir dönemdir. Osmanlı Devleti, çeşitli coğrafyalardan gelen farklı etnik grupları bünyesinde toplamış ve bu grupların kendi kültürel özelliklerini korumalarına izin vermiştir. Bu durum, Osmanlı döneminin zenginliğini oluşturan önemli bir unsurdur. Bu tarihi süreçler, Türk kimliğinin evrimini etkileyen önemli kilometre taşlarıdır. Müslüman olma ve Osmanlı dönemi, Türklerin kimliğini şekillendiren, zenginleştiren ve çeşitlendiren unsurlardır. Mevlâna bu aziz milletin İslam'la kazandığı ruhu tarif için şöyle der: “Türkmen'in, kapısında bir köpeği olsa, o köpek, onun kapısına yüzünü, başını koyup yatsa, evin çocukları, kuyruğunu bile çekseler aldırılmaz, onların ellerinde oyuncak olur. Fakat yoldan bir yabancı geçse erkek aslan gibi ona saldırır. Çünkü 'Kafirlerle şiddetlidir', dosta gül gibidir, düşmana diken gibi. Türkmen, ona tutmaç suyu bile verse o, buna razı olur, bekçiliğini yapar” (Köroğlu, 2014, 41).

10. asırdan sonra, “Türk” adının yanında “Türkmen” adı da kullanılmıştır. Türkmen adının ortaya çıkmasıyla birlikte, Oğuzlara “Müslüman Türk” anlamında “Türkmen” denilmeye başlanmıştır (Durmuş, 2017, 44).

Ziya Gökalp, Türklerin Müslüman olduktan sonra dil konusundaki değişimlere dikkat çekerken şu ifadeyi kullanarak, “Türk dili de Türk kavmi gibi İslam medeniyet kuşağına girdikten sonra, harfleri ve terimleri ile de İslamlaşmıştır.” (Gökalp, 2010, 127) der. Gökalp'in bu cümlesi, Türklerin İslam ile birlikte bir değişime uğradığını ve İslamlaştığını vurgular.

Kafesoğlu, Türklerin savaşçı bir millet olduğunu ve Müslüman olduktan sonra da bu tanının değişmediğini ifade eder. Bu bağlamda, Kafesoğlu, Türklerin fetihler yapmaya devam ettiğini ve savaşa olan eğilimlerinin Müslümanlıkla çatışmadığını, aksine İslam'ın “cihad” anlayışının Türklerin fetih felsefesine uygun düştüğünü belirtir. Kafesoğlu'nun bu tespitine göre, özellikle savaşçı bir millet olan Türkler, İslam'ı benimsemeleriyle birlikte Müslüman toplulukların güçlenmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Kara-Hanlılar döneminde, İslam'ı yaymak için çaba sarf eden Türkler, fetih anlayışlarını sürdürmüş ve Müslümanlıkla bu savaşçı karakterlerini uyumlu bir şekilde birleştirmişlerdir (Kafesoğlu, 2007, 376). Kafesoğlu'na göre, İslam Türk kavramına zarar vermemiş, aksine Türklerin savaşçı ruhunu desteklemiştir. Bu nedenle, İslam'ın kabulü Türk kimliğine zarar değil fayda sağlamıştır (Ergun, 2014, 39-40).

4. Alevî-Bektaşî Geleneğinde Ziyaret

Alevî-Bektaşî geleneğinde “ziyaret” adı verilen uygulama, kişinin kutsal kabul edilen bir zat veyahut mekânla kalbi yakınlık kurmak amacıyla belirli kurallar ve bazı dini uygulamalarla sıkça gerçekleştirdiği bir ziyaret kültürünü ifade eder. Bu ziyaretler genellikle türbeler, yatırlar, ocaklar, tekke gibi kutsal mekânları kapsar ve bu mekânlarda unvanlarına veli, pir, baba, dede denilen ulu, maneviyatı yüce şahsiyetlerin yattığına inanılır. Ocaklar; dini anlamda karizmatik kimliğe sahip şahsiyetlerin, Allah'a kendi varlıklarını feda ederek olağanüstü nitelikler kazandığı yerlerdir. İnsanlar, kendilerini o mekânda aşkın bir varlığa daha yakın hissederlerse, o mekânı diğerlerinden farklı ve kutsal kabul ederler. Ziyaretler genellikle belirli kurallara göre düzenlenir ve

ziyaret öncesi, esnası ve sonrasında çeşitli ritüeller gerçekleştirilir. Keramet sahibi kabul edilen şahsiyetlerin ziyaretlerine gidilerek, onların hürmetine Allah'tan çeşitli dileklerde bulunmak adettendir. Her kutsal mekânın kendi tipolojisine bağlı olarak uyulması gereken kuralları ve gerçekleştirilmesi gereken ritüelleri vardır. Bu ritüeller arasında, mekândaki nesnelere dokunmak, öpmek, çevresinde dolaşmak, su içmek, elini yüzünü yıkamak gibi eylemler bulunur (Akın, 2022, 26).

Sulucakarahöyük'te bulunan Hacı Bektaş Velî ziyaretgâhı, Anadolu'daki kadim Bektaşî tekkesi olarak bilinmekte ve Bektaşîler tarafından manevi yönden kutsal bir yer olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple, diğer bölgelerdeki Bektaşî tekkesinin mensupları burayı ziyaret etmeyi, inançlarını ve manevi merbutiyetlerinin en yüksek noktada ifade etmenin bir yolu olarak görmüşlerdir. Hacı Bektaş Velî'nin vefatıyla, müridi Abdal Musa'nın ziyareti, Hacı Bektaş Velî'nin mezarının ziyaretgâh haline dönüşmesine yol açılmasına başlangıç teşkil etmiştir. Bu ziyaretgâh sadece Bektaşîlerce değil, değişik inanç sahibi, farklı milletlerin ve meslek gruplarının mensupları da ziyaret edilmiştir. Müritlerinden Abdal Musa'nın ilk ziyaretinden sonra, diğer müritlerin ve bazı ileri gelen Bektaşîlerin Hacı Bektaş Velî'nin mezarını ziyaret etmesi, türbenin ve çevresinin bir ziyaretgâh haline gelmesini hızlandırmıştır. Bu durumdan etkilenen Sultan I. Murat (ö. 791/1389), Pir Hacı Bektaş'ın mezarı üstüne türbe inşa ettirmiştir. Daha sonra Sultan II. Murat (ö. 855/1451) ve Sultan II. Beyazıt (ö. 918/1512) da türbeyi ziyaret ederek çeşitli düzenlemeler yapmışlardır. Osmanlı padişahları zamanında Bektaşîliğe gösterilen ilgi ve hediye gönderme geleneği hiç aksatılmamıştır. Bektaşîler, zamanla tekkeyi kutsal bir mekân olarak görmüş ve dileklerinin kabulü için tekkeye adak, çerağ, nezir gibi sadaka ve hediyeler sunmuşlardır. Bu sadaka ve hediyeler, tekkenin gelirleri arasında önemli bir yer tutmuştur. (Kızılkaya, 2019,16) Günümüzde Hacı Bektaş Velî türbesi, Anadolu'da ziyaret edilen önemli mekânlardan biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bektaşîler, türbe ve yatırları ziyaret ederken genellikle belirli bir ritüel ve geleneksel uygulamaları takip ederler. Bu ziyaret fenomeni hem dini hem de kültürel öneme sahiptir ve genellikle manevi bir deneyim olarak yaşanır. Bektaşî geleneğinde türbe ve yatırlar, önemli dini ve manevi şahsiyetlerin huzurlarıdır. Buralar ziyaret edilerek saygı ve hürmet gösterilir. Bektaşî ziyaretlerinde şu adımlar sıklıkla izlenir:

Hazırlık: Ziyaretçiler genellikle ziyaretleri için özel bir gün seçerler ve bu ziyaret için hazırlıklı olurlar. Bunlar arasında temiz ve düzenli kıyafetler giymek, dua ve zikir için hazır olmak gibi adımlar vardır.

Ziyaret: Ziyaretçiler, türbe veya yatıra geldiklerinde genellikle önce dışarıdan türbeyi veya yatırı dolaşırlar. Bu, saygı ve hürmet göstermenin bir yolu olarak kabul edilir.

İçeri Girme: Ziyaretçiler daha sonra içeri girerken başlarını örter ve ayakkabılarını çıkarırlar. Türbe veya yatır içinde sessizlik ve saygı hâkimdir. Eşiklik ve kapı öpülerek içeri girilir.

Dua ve Zikir: Ziyaretçiler, türbe veya yatır içinde dua ederler, zikir yaparlar ve manevi anlamda bağ kurmak için zaman ayırırlar. Bu, manevi huzur bulmanın ve dileklerini iletmek için bulunmaz bir fırsattır. Dua eder, İhlas suresi ve Fatiha okurlar.

Sadaka ve Adak: Bazı ziyaretçiler, dileklerinin kabul edilmesi veya şükranlarını sunmak amacıyla türbe veya yatırlara sadaka veya adak sunabilirler. Bu, manevi bir bağ kurmanın ve destek aramanın bir yoludur.

Ayrılma: Ziyaret tamamlandıktan sonra, ziyaretçiler sessizce türbe veya yatırdan ayrılırlar. Ayrılırken geride kalanlara ve manevi huzura hürmetlerini sunmak için

yüzleri türbeye dönük olur, arkalarını dönmezler. Çıkarken de eşik ve kapıyı öperler.

Bektaşiler için türbe ve yatırları ziyaret etmek, manevi bir deneyimdir ve genellikle topluluklar halinde gerçekleştirilir. Bu ziyaretlerin esası huzur arayışı, dileklerin ifade edilmesi ve manevi şahsiyetlere hürmet etmenin bir yolu olarak görülür (K1, Kişisel Görüşme, 20 Aralık 2023).

4.1. Âşık Veysel'in Hacı Bektaş Şiiri

Hacı Bektaş
Medet mürvet deyip kapına geldim
 İsteğim dileğim ver Hacı Bektaş
 İndim eşliğine yüzümü sürdüm
Kusurum günahım var Hacı Bektaş
Kul olanın elbet olur kusuru
Nesli Peygambersin cihanın nuru
Ali'sin Veli'sin Pirlerin Piri
Kalma kusurlara Pir Hacı Bektaş
Horasan'dan ayakbastın Uruma
Mucizeler şahit oldu pirime
Bak şu vaziyete bak şu duruma
Eşin yok cihanda bir Hacı Bektaş
Geçmem dedin duvarımda sinekten
Yalan sadır olmaz ervah-ı paktan
Sana inanmışım ervahtan kökten
Sana inanmayan kör Hacı Bektaş
Sana yalvarıyor Veysel biçare
Yine senden olur her derde çare
Bir arzuhal sundum gâni Hünkâra
Keremin ihsanın bol Hacı Bektaş (Kaya, 2011, 149)

Şiirdeki “*Kapına geldim*” ve “*eşliğine yüzümü sürdüm*” ifadeleri Âşık Veysel'in beslendiği inanç sisteminin gereğidir. Alevî-Bektaşî inanç ve kültüründe, pek çok kavrama kutsallık atfedilmiştir, ancak en önemli iki kavram kapı ve eşik olarak belirtilebilir. Bu kavramların kökeni, Türklerin kadim gelenekleriyle ve irfanlarıyla sentezlenmiştir. Bu nedenle, öncelikle kapı kültürünün ardından eşik kavramının Orta Asya Türk inancıyla nasıl bağlantılı olduğunun ve benzerliklerinin ortaya konması gerekmektedir.

Alevî-Bektaşî yolunda büyük bir sembol olan kapı ve eşik kavramı, inancın ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Bu kavramlar, kapı aracılığıyla ilim ve hikmetin bulunduğu bir şehre ulaşma ve bu kapıya saygı ve niyazla gelerek içeri girmenin gerekliliğini ifade eder. Hz. Peygamber'in, “*Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.*” hadisiyle belirttiği gibi, ilim taliplerinin, Hz. Ali (ö. 40-661)'ye ulaşmaları gerektiğine vurgu yapar. Hz. Ali'nin kapısından geçerek ilim şehrine ulaşanların, ahireti kazanacaklarına inanırlar (Boz, 2023, 165). Alevî-Bektaşî inancında, kapı ve eşik Hakk'a kavuşma yolunda, dünyevi farklılıkları, zahirden başlayın, batına ulaşmanın ve ruhi bir manevi seferin aşamalarını simgeler. Kapı ve eşik, mistik bir tarika revan olan ve ilgili merhaleleri geçmeye hazır olan kişinin sabır içerisinde beklemeyi bilip ve inancının gereklerini yerine getirmeye başladığı ilk adımdır. Bu simgeler, Alevî-Bektaşî inançlarının derinliği içinde, manevi yolda ilerlemenin ve Tanrı'ya ulaşmanın başlangıcını temsil ederler (Boz, 2023, 167-170).

“*Nesli Peygambersin cihanın nuru*” mısraı soy, yani nesep bağının önemine vurgudur. Hacı Bektaş’ın soyunun Hz. Ali’ye dayanması, Bektaşiler için son derece büyük bir öneme sahiptir. Örneğin, *Velâyet-nâme*’de anlatılan bir keramette, Hacı Bektaş’ın hocası Lokman Perende, ders vermek üzere girdiği bir anda Hünkâr Hacı Bektaş’ın her iki tarafında iki aydınlatıcı zatın oturduğunu fark eder. Ancak bu zatlar, Lokman Perende’nin içeri girmesiyle birlikte kaybolurlar. Lokman Perende, bu ulu şahsiyetlerin kim olduklarını sormak için Hacı Bektaş’a yönelir. O ise cevaben, “Sağımda oturan, iki cihan güneşi ceddim Muhammed Mustafa idi. Solumda oturan Tanrı Arslanı, müminlerin emiri Hz. Ali idi. Biri gelip zahir bilgisinden, öbürü bâtin bilgisinden bahsederler ve bana Kur’an-ı öğretirler.” şeklinde yanıtlar. (Fığlalı, 1996, 319) Bu ifade, Hacı Bektaş’ın şeceresinin büyük İslam peygamberi Hz. Muhammed ve onun damadı Hz. Ali’ye dayandığını vurgular. Hacı Bektaş, sağında Hz. Muhammed, solunda ise Hz. Ali’nin nurani varlıklarını görmesi, onun manevî bir bilgi alışverişi içinde olduğunu ve bu soyun ışığında hem zahîrî hem de bâtinî ilimlere yönlendirildiğini simgeler. Bu keramet, Bektaşî geleneğindeki soy bağının kutsallığını ve Hz. Ali’nin öğretilerine olan bağlılığın önemini vurgular.

“*Bir arzuhal sundum gâni Hünkâr’a*” dizesi huzurdaki duayı, arzuhalî dillendirmesi, halinin tercümanıdır. Tercüman, Alevî-Bektaşî inanç sistemine özgü bir ritüel terimidir. Arapça kökenli olan “tercüman” kelimesi, Türkçe’de bazı ağızlarda “terceman” şeklinde de kullanılmaktadır. Ritüel boyutuyla ele alındığında, tercümanın anlamı Cem Dilçin tarafından şu şekilde tanımlanır: “Bektaşîlerin; sofrâ, çırağ ve diğer işlerde okudukları dualar ve yaklak sözler” (Dilçin, 2009, 219).

Tercüman, ayinlerde tarikatın erkânına dair okunan dualardır. Tercümanın belirli işler sırasında okunan mürettep duaların adlandırılmış halidir. Bektaşiler ile Mevlevîler arasında ortak bir kullanım içerdiği zaman zaman görülür (Gölpınarlı, 1963, 44). Bu duaların genellikle bir şeyin üzerine yazılıp asılmak suretiyle dergâhta bulundurulduğunu ifade edilir (Eyüboğlu, 2010, 182-183). Bazı yerlerde gülbank ile tercüman terimlerinin aynı anlamda kullanılır. Tercüman’ın, “merasimin başlangıcında okunan ve hizmetin taabbudî mahiyetini gösteren bir tabirdir.” Gülbankın ise dua etmek, hayır dilemek amacı taşıdığını ve tercümana göre daha özel dualar olduğunu belirtilir (Yörükân, 2015, 247, 336, 435). Tercüman, gülbanktan farklı olarak günlük hayatta herhangi bir sebep ve temsil gücü olmayan kişiler tarafından söylenebilen dualardır. Tercümanlar genellikle Türkçe olup, özellikle manzum olanlarının bir kısmının müellifi bellidir. Gülbankların ise belirli bir merasim sırasında ve belirli bir adap içerisinde şeyh, baba veya dede gibi kişiler tarafından çekildiği ifade edilir (Uzun, 1996, 233). Tercüman, “Mevlevî ve Bektaşilerde bir iş esnasında okunan dua, övgü” olarak tanımlanmakla birlikte, tasavvufî anlamda; Mevlevî ve Bektaşî geleneğinde belirli işler yapılırken belli bir ses tonuyla okunan manzum ibareler ve dualar olarak açıklanır. (Kük,2021, 98).

Mezar ve türbe ziyaretinde okunacak tercüman:

“*Bism-i Şah...*”

Esselâmü aleyküm ey erenler; can gözü ile daim Hakk ı görenler.

Bu dünya varlığını terk edenler. Bismillahirrahmânirrahim, beni Müslüman olarak ve sâlih kimse hükmü ile öldür. Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin ala râ salavat...”

Mezara varıldığında veya türbeye girildiğinde ayakucunda okunacak tercüman:

“Bism-i Şah... Allah, Allah..
 Cemâlidir senin nûr -i ilâhî
 Yüzündür âlemin mihr ile mâhî
 Ayağın bastığı ey mazhar-ı Hak
 Erenler başının Tâc-ü Külâhî
 Niyaz olsun sana dünya-ü Ukbâ
 Ki sensin cümlelerin hâcetpenâhî” (Sunar, 1975,179)

Sonuç

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde, Horasan Erenleri veya diğer bir deyişle Alperenlerin, gazi velîlerin rolü büyük bir önem taşır. Çünkü bu kahramanlar sadece Anadolu'yu fethetmekle kalmamış, aynı zamanda burayı bir vatan haline getirerek yerleşim birimleri oluşturmuşlardır. Bu manevi fetihler, gönül kapılarını açmış, insanları Allah'a yönlendirmiş, iman ve bilginin yüksek seviyeye ulaşmasına vesile olmuşlardır. Cemiyet ruhunu tesis edip, manevi yönden derin etkiler bırakmışlardır. İnanç tohumlarını ektikleri gönül sahipleri, fikirden aksiyona geçen irfan hareketinin öncüleri olmuşlardır. Anadolu halkı, bu kahramanları vatanlarını kutsallaştıran ve yaşamlarını onlarla paylaşmak isteyen insanlar olarak görmüştür. Ayrıca, bu kahramanlara birer mekân tahsis edilerek onlara vefa borçlarını yerine getirilmeye çalışılmıştır. Türk-İslâm kahramanlarının mezar ve makamlarını ziyaret etmenin yanı sıra, önceki kültürlerden gelen bazı kutsal mekânlara da rastlanmaktadır. Ancak Anadolu insanı, bu mekânları da efsane ve menkıbelerle kendi kültürüne dahil etmiş ve onlara kendi dinî ve kültürel renklerini vermiştir. Âşık Veysel'de gerek Mevlânâ Hazretleri'nin gerekse Hacı Bektaş Veli'nin kabrini bu minval üzere ziyaret etmiş ve o ziyaretleri vesilesiyle iki ayrı şiir kaleme almıştır. “*Horasan'dan ayak bastın Uruma*” dizesiyle, ulu Hünkâr'ın diyar-ı Rum olarak adlandırılan Anadolu'ya gelişinin irşat için olduğuna işaret etmiştir.

Ziyaret yerleri, sadece belirli kişilerin mezarları, türbeleri veya onlara ithaf edilen makamlar değil, aynı zamanda bazı taşlar, ağaçlar, kaynaklar, göller, kayalar ve dağlar gibi mekânlar da ziyaret yeri kategorisine dâhil edilir. Bu yerler, kendilerinde manevi güç, feyiz veya bereket bulunduğuna inanılan ve çeşitli efsaneler, hikâyeler, kerametler ve mertebelerle atfedilen yerlerdir. Fenomenolojik olarak bakıldığında, ziyaret fenomeni, insanların bu mekânlara çeken şeyin, bu yerlerde bulunduğuna inanılan manevi güç, feyiz ve bereket olduğunu ifade eder. Bu mekânlara yapılan ziyaretler, kutsal olarak kabul edilen bir tür tezahür ve yaşanış biçimi olarak görülebilir. Bu yerlere gösterilen ilgi, tapınma eylemi değil, kutsalın tezahürü olmalarından kaynaklanır, bu yüzden kutsal nesneyle temas eden kişinin, kendisini asil güçle ilişkilendirme psikolojisiyle yakından alakalıdır. Âşık Veysel'de arzuhalini bu iki velinin huzuruna sunarken, yönelişi Allah'adır. Mevlânâ ve Hacı Bektaş Veli'ye tevessül etmiş, onları vesile kılmıştır.

Anadolu'da ziyaret fenomeni, uzun bir tarihî süreç boyunca dinî, tasavvufî ve geleneksel unsurların etkisi altında şekillenmiştir. “*Mevlânâ Türbesini Ziyaret*” şiirinde; gerçekleştirdiği bu ziyarette Mevlânâ'nın huzuruna vardığını, ancak manevî olarak da huzura kabul edilmesini “*Allah Aşkına*” diyerek ısrarla belirtmiş ve Allah'a yönelişini öncelikle dile getirmiştir. Mevlânâ'nın manevi feyz açısından zenginliğini, kendinin kusurlu ve fakir bir kimse oluşunu dile getirerek, aşktan divane olmuşlara olan alakası sebebiyle kendini de kabul etmesini dilemiştir. Eşiğe yüz süren, el bağlayıp divan duran birine ihsanlarda bulunmanın büyüklerin âdeti olduğundan himmet talebinde bulunmuştur. Mevlânâ'nın yüce Mevlâ'nın sevgili bir kulu olması,

doğruluğa önem vermesi hasebiyle, merhamet deryasının dalgıçı olduğuna binaen ilahi rahmete vesile olma talebinde bulunmuştur. Aslında dileklerde taleplerde yöneliş Allah'adır. Veysel'de öyle yapmış, ziyaret ettiği velinin hürmetine Allah'a yalvarmalarının kabul olmasını, günahlarının bağışlanmasını ve merhamet edilmesini Allah Teâlâ'dan talep etmiştir. Mevlânâ'ya sunduğu arzuhalini Allah'a ulaşmasında sebep olmasını dileyerek, engin hoşgörüsünün affına vesile olacağı kanaatini dile getirmiştir. Veysel ismini tapşırıldığı son dörtlükte, acziyetini ve mütevazılığını ifade ederken genellikle Bektaşî kültüründe kullanılan "budala" vurgusuyla duaya ihtiyacı olduğunu belirtirken, Türk evladı olmasını da beyan ederek, millet olarak gücü dile getirmiş, sadece Allah'ın karşısında acizliği şiir lisanıyla beyan etmiştir.

"Hacı Bektaş" şiirinde ise onun yüceliğinden imdat isteyerek, kapısına geldiği bir sail gibi dilekte bulunmuş, saygı göstergesi olarak eşiğine yüz sürdüğünü bildirerek; kusurlu, günahkâr bir kul olduğunu dile getirmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in neslinin dünyayı ve ahireti aydınlatan nur olduğuna vurgu yaparak Hz. Ali neslinden olanların huzuruna çıkmanın önemine işaret etmiştir. Seyyidlerin, yüce pirlerin huzuruna eksiklerle çıktığını, kusurlarının hoş görülmesini talep etmiştir. Horasan'dan Rum diyarı olarak adlandırılan Anadolu'ya insanlara rehberlik etmek için geldiğini, ilahi ikramlara nail olduğunu, makamını yüceliğini dillendirmiştir. Hacı Bektaş'ın bağlılarına çok önem verdiğini "*Geçmem dedin duvarımda sinekten*" dizesinde dile getirmiştir. Sinek kadar değerimiz varsa bize de sahip çık, bizden de vazgeçme diye yalvarmıştır. Âşık Veysel, temiz ruhlardan yalan söz çıkmayacağını, imanın ve sevginin ezelden olduğunu açıkça söylerken, Hacı Bektaş Velî'yi inanmayanların gönül gözlerinin kör olduğunu, gerçekleri göremediklerini bildirmiştir. Şiirini tamamlarken Veysel ismini "biçare" olarak tapşırmıştır. Huzurunda yalvardığını, derdine çare sunulmasını, sultanlar sultanına arzuhal sunduğunu isteklerinin onun hürmetine kabul olmasını arz etmiştir. Her iki şiirde de yukarıda arz ettiğimiz ziyaret fenomeninin usulleri gerçekleşmiştir.

Kaynaklar

- Akın, Erdem. "Kutsal'dan "Kurgu"ya: Alevi-Bektaşî Ziyaret Kültürünün Talip Apaydın Romanlarına Yansıması", *Alevilik-Bektaşîlik Araştırmaları Dergisi* 26 (2022), 106-134.
- Alhan, Saffet Nur. *Mevlânâ'nın Tasavvuf Öğretisinin Topluma Yansıması*, Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Bâkiler, Yavuz Bülent. Âşık Veysel. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Baysal, Büşra. "Kent Folkloru ve Kültürel Mekân: Mevlânâ Türbesi ve Müzesi Örneği", *Kuramsal Yaklaşımlar Işığında Kent Folkloru*, (Edt. Erkan Aslan), İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2023.
- Boz, Murat. "Türk Kültüründe ve Alevi-Bektaşî İnancında Kapı-Eşik Kavramı", *Edeb Erkan* 3 (2023), 157-171.
- Canan, İbrahim. Hadis Ans. (Kütüb-i Sitte), C.1-17, İstanbul: Akçağ Yayınları, 1993.
- Cebecioglu, Ethem. "Aşk". *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Otto Yayınları, 2014.
- Coşkun, Hasan. "Âşık Veysel'in Türkülerinde Alevi Ve Bektaşî Kültürünün İzleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 96 (2020), 513-530.
- Çotulay, Gül Aynur. "Hamza Baba Türbesi Etrafında Uygulanan Ritüeller ve Bektaşîlik Geleneği", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 94 (2020), 149-160.
- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Kaya, Doğan. Âşık Veysel. Ankara: Akçağ Yayınları, 2011.
- Durmuş, İlhami. "Türk Adının Ortaya Çıkışı, Anlamı ve Yayılışı", *Akademik Bakış* 20 (2017), 37-47.
- Erdoğan, Mustafa vd. *Mir'âtü'l-Kâ'inât (Kâ'inatın aynası) Hüsameddin Bursevî*. Ankara:

- Sonçağ Yayıncılık, 2021.
- Ergün, Ragıp. *Milli ve Siyasi Bir Kimlik: Türk*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki. *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*. İstanbul: Derin Yayınları, 2010.
- Fiğlalı, Ethem Ruhî. “Hünkâr Hacı Bektaş Velî (Hayatı ve Eserleri)”, *Erdem Dergisi* 8/23 (1996), 317-336.
- Gökâl, Ziya. *Kültür ve Medeniyet Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. Konya: Gençlik Kitapevi Yayınları, 2010.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlânâ*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlevî Âdab ve Erkânı*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1963.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötügen Neşriyat A.Ş., 2007.
- Karaman, Fikret. “Teveşül”. *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2006.
- Kızılkaya, Oktay. “Hacı Bektaş Velî Tekkesi’nin Ziyaretgâh Olma Süreci ve XIX. Yüzyılda Yapılan İnşaatlar”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 92 (2019), 11-28.
- Koroğlu, Uğur. *Mevlânâ’nın Mesnevîsi’nde İnsan Tipleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2014.
- Kük, Didem Gülçin Erdem. *Alevi-Bektaşî Gülbankları -Bağlam Merkezli Bir Yaklaşım-*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Sunar, Cavit. *Melâmîlik ve Bektaşîlik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1975.
- Uzun, Mustafa. “Türk Tasavvuf Edebiyatında Bir Dua ve Niyaz Tarzı Gülbank”, *İLAM Araştırma Dergisi* 1 (1996), 69-84.
- Yargıcı, Atilla. “Mevlânâ’nın Allah Sevgisi (Aşk) ile İlgili Şiirlerinin Kur’an Açısından Değerlendirilmesi”, *Harran Ü. İlahiyat Fak. Dergisi* 18 (2007), 109-117.
- Yıldız, Harun. “Alevi Geleneğinde Ölüm ve Ölüm Sonrası Tören ve Ritüeller” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 42 (2007), 93-112.
- Yılmaz, Emre. “Türbe Ziyaretlerinin Sebepleri ve Fert Üzerindeki Etkileri: Bilecik Örneği” *Mediterranean Journal of Humanities*, VI/2 (2016), 531-552.
- Yörükân, Yusuf Ziya. *Alevi-Bektaşî Tahtacı Nefesleri*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2015.

Extended Abstract

The phenomenon of visitation in Anatolia has been shaped under the influence of religious, mystical and traditional elements throughout a long historical process. In the poem “Visiting Mevlana Tomb”; During this visit, he insisted that he was in the presence of Mevlana, but that he should also be accepted into the presence spiritually by saying “For the sake of God” and expressed his orientation towards God first. He expressed Mevlana’s richness in terms of spiritual blessings and that he was a flawed and poor person, and wished for him to accept himself because of his interest in those who were crazy about love. He asked for help, as it is the custom of elders to bestow favors on someone who faces the threshold, folds his hands and stands on the couch. Since Mevlana is a beloved servant of the Almighty Mevla and attaches importance to truth, he requested to be the means of divine mercy as he is a diver of the sea of mercy. In fact, the direction in wishes and demands is to Allah. Veysel did the same, and for the sake of the saint he visited, he asked Allah to accept his prayers, forgive his sins, and show mercy. Wishing that the wish he presented to Mevlana would lead him to reach God, he expressed the opinion that his immense tolerance would lead to his forgiveness. In the last stanza, where he worships the name Veysel, while expressing his helplessness and modesty, he states that he needs prayer with the emphasis of “idiot”, which is generally used in Bektashi culture, and by declaring that he is a Turkish child, he expresses the power as a nation, and only declares his helplessness in the face of Allah in the language of poetry. In his poem “Hacı Bektaş”, he asked for help from his greatness, made a wish like a sailor who came to his door, and stated that he faced his threshold as a sign of respect; He stated that he was a flawed, sinful servant. Emphasizing that the descendants of our Prophet (pbuh) are the light that illuminates the world and the hereafter, Hz. He pointed out the importance of appearing in the presence of Ali’s descendants. He said that the sayyids appeared before the noble masters with their shortcomings and demanded that their shortcomings be tolerated. He stated that he came from

Khorasan to Anatolia, which is called the land of Greeks, to guide people, that he received divine blessings, and that he was exalted in his position. He expressed that Hacı Bektaş gave great importance to his followers in the line “You said you wouldn’t pass a fly on my wall”. He begged, “If we are worth as much as a fly, take care of us and don’t give up on us.” While Âşık Veysel clearly stated that there will be no false words from pure souls and that faith and love are eternal, Hacı Bektaş Veli stated that the eyes of the hearts of non-believers are blind and they cannot see the truth. While completing his poem, he referred to the name Veysel as “miserable”. He requested that he beg in his presence, that a solution be offered to his problem, and that his requests would be accepted for the sultan’s sake. In both poems, the procedures of the visiting phenomenon we have presented above are realized.